

УДК 336.2:339.5

Фененко П.О.*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів та банківської справи
Європейського університету*

РОЛЬ ПОДАТКІВ НА МІЖНАРОДНУ ТОРГІВЛЮ У БЮДЖЕТОУТВОРЕННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

У статті розглянуто питання оподаткування зовнішньої торгівлі України. Досліджено методичні засади оподаткування цієї сфери економічної діяльності, проаналізовано тенденції адміністрування податків на міжнародну торгівлю, виокремлено їхню роль у формуванні дохідної частини бюджету країни. Окреслено значення оподаткування зовнішньої торгівлі як методу реалізації зовнішньоторговельної політики країни.

Ключові слова: експортно-імпортні операції, податки на міжнародну торгівлю, ввізне мито, вивізне мито, державний бюджет, зовнішньоторговельна політика.

Фененко П.А. РОЛЬ НАЛОГОВ НА МЕЖДУНАРОДНУ ТОРГОВЛЮ В БЮДЖЕТОФОРМИРОВАНИИ И РЕАЛИЗАЦИИ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ СТРАНЫ

Статья посвящена вопросу налогообложения внешней торговли Украины. Рассмотрены методические основы налогообложения такой сферы экономической деятельности, проанализированы тенденции администрирования налогов на международную торговлю, выделена их роль в формировании доходной части бюджета страны. Определено значение налогообложения внешней торговли как метода реализации внешнеторговой политики страны.

Ключевые слова: экспортно-импортные операции, налоги на международную торговлю, ввозная пошлина, вывозная пошлина, государственный бюджет, внешнеторговая политика.

Fenenko P.A. THE ROLE OF TAXES ON INTERNATIONAL TRADE IN BUDGETFORMING AND IMPLEMENTATION OF FOREIGN TRADE POLICY OF THE COUNTRY

This article is about the issue of taxation of foreign trade in Ukraine. It has been studied the methodical bases of taxation of such economic activity, it has been analyzed the trends of the taxes on international trade administration. Their role in forming the country's budget revenues has been determined. The importance of foreign trade taxes as a method of implementation of foreign trade policy has been outlined.

Keywords: export-import transactions, taxes on international trade, import duties, export duties, the state budget, foreign trade policy.

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах інтенсифікації міжнародних економічних зв'язків динамічний розвиток вітчизняної економіки може бути забезпечений за рахунок активізації зовнішньоекономічної діяльності у формі здійснення зовнішньої торгівлі. Як і будь-яка сфера економічної діяльності, що має на меті отримання прибутку, зовнішня торгівля підпадає під дію податкових механізмів. Для держави податки, що надходять зі сфери зовнішньої торгівлі, є одним із джерел існування й виконання покладених на неї функцій. Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), які сплачують податки на міжнародну торгівлю, вилучення частини доходу в такий спосіб надає або позбавляє стимулів для подальшої діяльності, позначається на фінансовому становищі, підвищує собівартість продукції та їх ціну, як наслідок, впливає на рівень конкурентоспроможності як окремого суб'єкта господарювання, так і на розвиток галузей економіки загалом. У процесі здійснення економічних реформ одним із головних завдань держави є формування ефективного податкового механізму як інституту ринкової економіки, що дасть змогу розв'язати проблему збільшення доходів бюджетів усіх рівнів, сприяти поступальному розвитку бізнес-одиниць і реалізації ефективної зовнішньоекономічної політики країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні праці, де закладені основи розуміння сутності податків на міжнародну торгівлю, обґрунтування необхідності регулювання зовнішньої торгівлі шляхом оподаткування, належать таким визнаним економістам, як А. Вагнер, Д. Кейнс, П. Кругман, С. Ліндер, А. Маршал, Дж. Міль, Б. Олін, Д. Рікардо, А. Сміт, П. Самуельсон, Е. Хекшер та інші.

Дослідження різних аспектів оподаткування зовнішньої торгівлі й пошук шляхів його гармонізації та підвищення ефективності в умовах економічних трансформацій є пріоритетними для багатьох провідних вітчизняних учених і науковців, зокрема І. Бураковського, В. Дудчака, О. Гребельника, О. Кіреєва, С. Осика та інші.

Проте економічні реалії сьогодення вимагають подальшого дослідження проблематики, враховуючи євроінтеграційні наміри України, що серед багатьох економічних вигод несуть загрозу високої конкуренції для уразливих галузей вітчизняної економіки. Тому саме податки на міжнародну торгівлю можуть бути дієвим інструментом захисту внутрішнього ринку та стабільним джерелом податкових надходжень до бюджету країни.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження, яка полягає в дослідженні значення податків на міжнародну торгівлю у бюджетоутворенні та реалізації зовнішньоторговельної політики країни задля вирішення питання наповненості бюджету й одночасного захисту галузей національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішня торгівля як одна з найдавніших і найрозвиненіших форм зовнішньоекономічної діяльності водночас є як складовою функціонування для певної категорії суб'єктів господарювання, так і необхідною умовою задля забезпечення зростання національної економіки та її динамічної інтеграції у світове господарство. З огляду на свою значимість така сфера діяльності вимагає уваги й ефективного регулювання з боку держави. Оподаткування зовнішньої торгівлі входить до системи методів тарифного регулювання, використовуючи інструменти якого держава здатна

не тільки наповнювати бюджет країни, а й реалізувати протекціоністську або фритредерську зовнішньоторговельну політику.

Ключову роль в оподаткуванні зовнішньої торгівлі відіграє такий інструмент, як мито. Відповідно до положень Податкового кодексу України [1], мито, як було і раніше за Законом України «Про систему оподаткування» від 1991 р., належить до загальнодержавних податків і зборів, що стягується митницею, та являє собою податок на товари й інші предмети, які переміщуються через митний кордон України. Правила оподаткування товарів або послуг ввізним (імпортним) або вивізним (експортним) митом визначаються Митним кодексом України (далі – МКУ) та іншими законами з питань митної справи.

Виділяють три категорії ставок мита залежно від методу нарахування: адвалорні (нараховуються у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів); специфічні (нараховуються у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, у євро за одиницю товару); комбіновані (об'єднують обидва вище перелічених видів митного обкладання) [2]. Слід зазначити, що для уникнення зниження митної вартості товарів у вітчизняній митній практиці широко застосовувалося комбінування адвалорного й специфічного мита, однак наразі такий захід обмежується нормами Світової організації торгівлі [3, с. 72].

Як і будь-який податок у податковій системі, мито виконує фіскальну, регулятивну, стимулюючу й розподільчу функції. Однак у процесі розвитку суспільства значення мита як фіскального інструмента поповнення державної скарбниці зменшувалось водночас зі зростанням його ролі як ефективного засобу провадження торговельної політики [4, с. 9] та дієвого інструмента захисту слабких галузей економіки від конкуренції ззовні. Дані щодо наповнення державного бюджету України, де мито має досить незначну частку порівняно з іншими податковими надходженнями є підтвердженням малозначимого фіскальної функції такого податку для сучасної фінансової системи країни.

Відповідно до бюджетної класифікації доходів і видатків [5] ввізне та вивізне мито враховуються у групі податків на міжнародну торгівлю й зовнішні операції. До цієї групи також зараховуються кошти, отримані за вчинення консульських дій, інші надходження від ЗЕД, надходження від реалізації квот на ввезення цукру-сирцю тростинного.

До категорії ввізного мита входить мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності; мито на товари, які ввозяться (пересилаються) громадянами; інші збори з імпорту; додатковий митний збір за митне оформлення нафтопродуктів, що імпортуються на митну територію України; мито на нафтопродукти, транспортні засоби й шини до них, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами; тимчасова надбавка до чинних ставок ввізного мита на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності; тимчасова надбавка до чинних ставок ввізного мита на товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами [5].

Ввізне мито стягують при здійсненні митного оформлення товарів, що ввозяться за вантажно-митною декларацією на митну територію України, за винятком випадків, передбачених законодавством. При імпорті товарів можуть бути використані особливі види мит – антидемпінгове, спеціальне й компенсаційне. Їх застосовують незалежно від інших видів

мита на умовах, визначених чинним законодавством. Сплачують мито в національній валюті України за ставками, чинними на день подання декларацій до моменту митного оформлення.

Розмір ставок ввізного мита закріплені у Митному тарифі України, що становить систематизований перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України й систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів [2]. Слід зазначити, що наприкінці 2010 р. було прийняту нову редакцію Закону України «Про митний тариф України», що набув чинності у 2011 р. У новій редакції ставки ввізного мита не переглядалися, а лише були приведені відповідно до графіка тарифних зобов'язань України у межах Протоколу про вступ до СОТ.

До категорії вивізного мита входить мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності; мито на товари, які вивозяться (пересилаються) громадянами; надходження від реалізації валютних коштів, одержаних у результаті проведення операцій за державним контрактом [5].

Вивізне мито (експортне) стягують при здійсненні митного оформлення товарів, які вивозяться за вантажно-митною декларацією за межі митної території України. Починаючи з 1992 р., порядок і розміри сплати вивізного мита визначалися Єдиним митним тарифом України, який втратив чинність у червні 2012 р. з набуттям законної сили Митного кодексу України. Наразі ставки вивізного мита визначаються низькою окремих законів України, що врегульовують зовнішню торгівлю конкретною продукцією.

Як правило, держава всіляко намагається заохочувати й підтримувати експорт товарів і послуг, тому експортні операції здійснюються без сплати мита з українського боку. Однак у деяких випадках, якщо на внутрішньому ринку відчувається дефіцит певних видів продукції, держава впроваджує вивізне (експортне) мито.

Наразі вивізне мито стягується при експорті насіння окремих видів олійних культур (насіння льону, соняшнику, ріжю), при експорті живої худоби та шкірсировини, експорті відходів і брухту чорних металів, кольорових металів, напівфабрикатів з їхнього використання, експорті природного газу в газоподібному та скрапленому стані [6].

Закономірно, що розмір надходжень від справляння податків на міжнародну торгівлю прямо залежить від вартості та обсягів товарів, що переміщуються через митний кордон України. Економічні коливання позначаються на ринковій кон'юктурі, тим самим окреслюючи динаміку та структуру зовнішньої торгівлі, а в результаті й обсяг податкових надходжень з такого джерела походження. Попри складнощі, що мають місце на сучасному етапі економічного розвитку країни, нестабільність на фінансових ринках країн єврозони, відтік капіталів з країн, що розвиваються, Україна продовжує поступово збільшувати масштаби зовнішньої торгівлі (рис. 1).

Упродовж періоду 2009–2013 рр. експорт українських товарів зріс у 1,6 раза (з 39702,9 млн дол. США – у 2009 р. до 63312 млн дол. США – у 2013 р.), експорт послуг також демонструє динаміку нарощування обсягів у 1,5 раза (з 9520,8 млн дол. США – на початок періоду до 14509,2 млн дол. США – на кінець періоду). При чому показник обсягів експорту послуг у 2013 р. є найбільшим за всю історію незалежної України.

Проте зберігається тенденція до нарощування обсягів ввезення закордонних товарів і послуг на територію України. Обсяг імпорту товарів збільшився впродовж 2009–2013 рр. у 1,7 раза, обсяг імпорту послуг – у 1,5 раза.

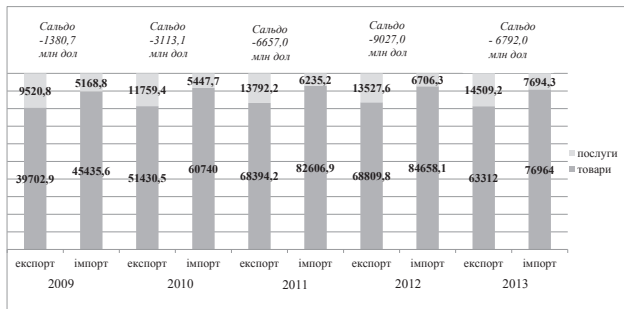

Рис 1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами та послугами, 2009–2013 рр. (млн дол. США)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [7]

Відповідно, в останні п'ять років зберігалось від'ємне значення сальдо зовнішньої торгівлі. На фоні різкого скорочення обсягів експорту й імпорту у 2009 р. внаслідок економічної кризи, що переживала країна та світ, відбулося вирівнювання обсягів торгівлі в обидва напрями. Проте стабілізація економічної ситуації й поліпшення ринкової кон'юнктури відзначилося нарощуванням експортних та імпорتنних операцій із зростанням від'ємного значення сальдо зовнішньої торгівлі в наступні роки. Загалом коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2013 р. становив 0,82 порівняно з показником у 0,87 у 2009 р.

Хоча й з притаманними проблемами, проте тренд нарощування обсягів експортно-імпорتنних операцій позначається на збільшенні розмірів надходжень податків на міжнародну торгівлю до бюджету країни (таблиця 1).

Так, за період 2009–2013 рр. майже удвічі зросли податкові надходження від міжнародної торгівлі та зовнішніх операцій до державного бюджету країни. Якщо у 2009 р. до державного бюджету надійшло податків такої групи у розмірі 6,9 млрд грн, то у 2013 р. до державного бюджету надійшло податків на суму 13,3 млрд грн зі згаданого джерела.

Економічна криза 2009 р. позначилася як на обсягах зовнішньої торгівлі, так, відповідно, й на обсягах податкових надходжень до бюджету країни.

У 2009 р. надходження податків на міжнародну торгівлю й зовнішні операції становили 63,6% річного плану. Невиконання плану відбулося через суттєве скорочення обсягів імпорتنних операцій і в результаті спаду надходжень від суб'єктів підприємницької діяльності, що ввозять товари на митну територію України (59,3% від плану).

Проте вже у 2010 р. надходження податків на міжнародну торгівлю й зовнішні операції були більше показника 2009 р. на 2,1 млрд грн або на 30,9%, та на 2,2% перевищили запланований річний показник.

У 2011 р. збереглася тенденція до нарощування обсягів надходжень податків на міжнародну торгівлю до бюджету, що пояснюється поступовим здоланням економічної кризи та збільшення масштабів зовнішньої торгівлі. Розмір надходжень таких податків зріс на 29,8% порівняно з 2010 р., проте річний план надходжень було не довиконано на 5,1% через недоотримання 0,9 млрд грн вивізного мита.

Причиною недоотримання податкових надходжень було впровадження, а згодом скасування експортного мита. У липні 2011 р. уряд країни прийняв рішення про стягнення вивізного мита при експорті зернових культур. Така ініціатива сприяла збільшенню надходжень у 3,5 раза від податку на експорт у третьому кварталі року. Проте через значне податкове навантаження на аграріїв і рекордний урожай зернових культур в Україні (52 млн т), що унеможливив їхній дефіцит на внутрішньому ринку, у жовтні 2011 р. цей податок було скасовано, що призвело до спаду митних надходжень до бюджету.

У 2012 р. мало місце поступове нарощування надходжень податків на міжнародну торгівлю й зовнішні операції до бюджету. Показник збільшився на 12% порівняно з 2011 р. При чому основним чинником збільшення надходжень стало збільшення на 2,5 млрд грн або на 24,15% обсягів сплати ввізного мита.

Слід зазначити, що у 2012 р. було прийнято та введено в дію новий Митний кодекс України, який відповідає вимогам Міжнародної конвенції про спрощення й гармонізацію митних процедур. Позитивні зміни, які було закріплено в документі (упровадження електронного декларування підприємцями без будь-яких обмежень та в усіх митних режимах; скорочення часу митного оформлення однієї імпортно-експортної операції з 24 до 4 годин; запровадження персональної відповідальності посадових осіб митних органів за порушення строку митного оформлення; упровадження пост-аудиту, тобто надання права митниці здійснювати митний контроль після закінчен-

Таблиця 1
Частка надходжень податків на міжнародну торгівлю до зведеного й державного бюджетів України

Показник	Рік				
	2009	2010	2011	2012	2013
Доходи зведеного бюджету, млрд грн	288,6	314,4	398,3	445,5	442,8
Доходи державного бюджету, млрд грн	217,6	233,9	311,8	344,7	337,6
Податкові надходження до державного бюджету, млрд грн	148,9	166,9	261,6	274,7	262,8
Надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції до держ. бюджету, млрд грн	6,9	9,1	11,8	13,2	13,3
- відсоток від запланованих надходжень, %	63,6	102,2	94,9	100	87,1
Частка податкових надходжень у зв. бюджеті, %	72,1	74,6	84	80,9	79,9
Частка податкових надходжень у держ. бюджеті, %	68,4	71,4	83,9	79,7	77,8
Частка податків на міжнародну торгівлю у зв. бюджеті, %	2,4	2,9	2,9	3	3
Частка податків на міжнародну торгівлю у держ. бюджеті, %	3,2	3,9	3,8	3,8	3,9

Джерело: складено за даними звітів Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [8-12]

ня експортно-імпоротної операції підприємця; звільнення підприємців від відповідальності за допущені ними ненавмисні помилки) сприяли зростанню доходів державного бюджету без створення перешкод для легальних експортно-імпорتنних операцій.

Окрім того, результати боротьби податкових органів зі схемами податкової оптимізації під час імпорту товарів і введення нових правил визначення митної вартості товарів, що ввозяться до України, також сприяли виконанню річного плану податкових надходжень при незначному зростанні обсягів зовнішньої торгівлі.

У 2013 р., порівняно з попереднім роком, надходження податків на міжнародну торгівлю й зовнішні операції до бюджету виросли незначно – на 0,1 млрд грн, або на 1,2%. Можна констатувати уповільнення приросту надходжень з цього джерела у 2013 р., оскільки останніми роками темпи зростання надходжень від справляння податків на міжнародну торгівлю коливалися у межах 12–30%. Уповільнення приросту надходжень, насамперед ввізного мита, пояснюється зменшенням обсягів імпорту, який у 2013 р. скоротився на 9,1% щодо попереднього року.

У структурі надходжень податків на міжнародну торгівлю традиційно переважає частка від справляння ввізного мита (таблиця 2). За період, що досліджується, відносне значення надходжень ввізного мита зросло з 91,3% у 2009 р. до 98,5% у 2013 р.

Таблиця 2

Структура надходжень податків на міжнародну торгівлю до державного бюджету

Рік	Показник					
	Ввізне мито		Вивізне мито		Кошти отримані від вчинення консульських дій	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2009	6329,7	91,3	382,7	5,5	220,8	3,2
2010	8556	94,3	300,3	3,3	243,7	2,4
2011	10 463	88,9	1337	11,1	–	0,0
2012	12 986	98,5	214	1,5	–	0,0
2013	13265	99,4	78	0,6	–	0,0

Джерело: складено за даними Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [8-12]

Левову частку надходжень ввізного мита до державного бюджету останніми роками забезпечує збільшення обсягів імпорту нафтопродуктів, транспортних засобів і шин. У середньому 17% від надходжень ввізного мита припадає саме на ввізне мито, що сплачується за згаданими категоріями товарів при ввезенні на митну територію України.

Частка ввізного мита у структурі надходжень податків на міжнародну торгівлю до державного бюджету залишається незначною впродовж 2009–2013 рр. Найбільше його абсолютне значення припало на 2009 р. через зняття квот на експорт насіння соняшнику (запроваджені у I півріччі 2008 р.), що стимулювало значне зростання експорту насіння соняшнику. Відповідно, найбільш питому вагу в цих надходженнях має ввізне мито, що справляється при експорті насіння і плодів олійних рослин (47,1%) та відходів і брухту чорних металів (47,2%).

Щорічне поступове скорочення ставок ввізного мита, відповідно до взятих зобов'язань України при вступі до Світової організації торгівлі, впливає на скорочення обсягів надходжень від справляння такого податку.

Слід зазначити, що, починаючи з 2011 р., частка податкових надходжень від ЗЕД скоротилася до 0,0% через зміну класифікації «коштів, отриманих від вчинення консульських дій» з податкових на неподаткові надходження, які наразі зараховуються до категорії адміністративних зборів і платежів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, досліджуючи тенденції у справлянні податків на міжнародну торгівлю, можна констатувати їхню низьку бюджетну ефективність порівняно з іншими видами податкових надходжень. При поступовому збільшенні розмірів податкових надходжень у дохідній частині бюджету країни поступово збільшуються й обсяги надходжень з податків на міжнародну торгівлю, проте їхня частка не перевищує 3% в загальних доходах країни.

У структурі надходжень податків на міжнародну торгівлю значно переважає частка від справляння ввізного мита, оскільки вивізне мито першочергово слугує інструментом регулювання задля недопущення цінової дестабілізації значущих товарів на внутрішньому ринку та збереженню продовольчої безпеки країни.

Обсяги зовнішньої торгівлі прямо пропорційно впливають на обсяги надходжень податків на міжнародну торгівлю. Як свідчить аналіз, скорочення масштабів експортно-імпорتنних операцій призводить до спаду податкових надходжень. Окрім того, розмір ставок мита також визначає обсяги коштів, що сплачуються при перетині товарами митний кордон України. Участь України у Світовій організації торгівлі й перспективи асоційованого членства з країнами Європейського Союзу вимагатимуть від держави відкриття свого внутрішнього ринку за рахунок зниження ставок мита. Відповідно, забезпечити принаймні 3-відсотковий рівень надходжень до бюджету можна буде лише за рахунок збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, переважно імпорتنних операцій.

З іншого боку, збільшення обсягів товарів, що надходять з-за кордону, загрожує прибутковій діяльності вітчизняних виробників, які не завжди можуть витримувати цінову та якісну конкуренцію із зарубіжними аналогами. У свою чергу, скорочення обсягів національного виробництва вже матиме наслідки не лише фінансового, а й соціального характеру. Лише кінцевий споживач матиме вигоду через збільшення пропозиції товарів та ймовірного зниження їхньої вартості.

Поступове скасування експортного мита стимулюватиме експорт тих груп товарів, які ним обкладаються, водночас підвищуючи внутрішню ціну за рахунок скорочення внутрішньої пропозиції. У програді можуть опинитися споживачі, які сплачуватимуть більшу вартість, проте держава компенсує бюджетні втрати від справляння ввізного мита за рахунок зростання обсягів експорту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14; № 15–16; № 17. – с. 556.
2. Про митний тариф України: Закон України від 19 вересня 2013 р. № 584-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20–21. – с. 1677.
3. Прокопенко Н.С. Оподаткування зовнішньої торгівлі сільськогосподарських підприємств України : [монографія] / Н.С. Прокопенко, П.О. Фененко. – Львів : Ліга-Пресс, 2013. – 244 с.
4. Ліпіхіна Т.Д. Оподаткування експортно-імпорتنних операцій в Україні : [навчальний посібник] / Т.Д. Ліпіхіна; редкол. Д.Г. Лук'яненко (голова) та ін.; М-во освіти і науки України;

- Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 672 с.
5. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=356065&cat_id=355990.
 6. Інформація щодо ставок вивізного (експортного) мита встановлених актами законодавства України на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/stavki-vviznogo-ta-viviznogo-mita/vivizne-mito/vvizne-mito/>.
 7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
 8. Щербина І.Ф. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2009 рік / І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко, І.В. Самчинська; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2009. – 136 с.
 9. Щербина І.Ф. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2010 рік / І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 142 с.
 10. Щербина І.Ф. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2011 рік / І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, В.В. Зубенко, І.В. Самчинська та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 96 с.
 11. Зубенко В.В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2013. – 73 с.
 12. Зубенко В.В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік / В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.

УДК 336.7:338

Фурса Т.П.*кандидат економічних наук**Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту
Тернопільського національного економічного університету*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ Й МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ

У статті досліджено проблематику корпоративного управління. Виділено й узагальнено риси трьох основних світових моделей, що існують у країнах з розвинутою ринковою економікою. Узагальнено тенденції формування національної моделі взаємодії підприємств і банківських установ.

Ключові слова: корпоративне управління, банківські установи, підприємства, англо-американська модель, німецька модель, японська модель, національна корпоративна модель.

Фурса Т.П. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ И ВОЗМОЖНОСТЬ ЕГО ТРАНСФОРМАЦИИ В УКРАИНСКУЮ ПРАКТИКУ

В статье исследована проблематика корпоративного управления. Автором выделены и обобщены черты трех основных мировых моделей, существующих в странах с развитой рыночной экономикой. Обобщены тенденции формирования национальной модели взаимодействия предприятий и банковских учреждений.

Ключевые слова: корпоративное управление, банковские учреждения, предприятия, англо-американская модель, немецкая модель, японская модель, национальная корпоративная модель.

Fursa T.P. FOREIGN EXPERIENCE CORPORATE GOVERNANCE AND OPPORTUNITY IN UKRAINIAN TRANSFORMATION PRACTICE

The article investigates the issue of corporate governance. The author identified and summarized the main features of the three global models that exist in countries with developed market economies. The paper summarizes the trends in the development of national model interaction between enterprises and banks.

Keywords: corporate governance, banking institutions, enterprises, Anglo-American model, the German model, Japanese model, national corporate model.

Постановка проблеми. В умовах, що складаються на сьогодні в Україні між підприємствами й банківськими установами, є досить важливий аспект трансформації та ефективного корпоративного управління. Приховані їх можливості й переваги корпоративності можуть бути реалізовані при розробці національних моделей взаємодії підприємств і банківських установ, з урахуванням вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів корпоративного управління присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних учених. У світовій практиці основоположниками дослідження вважаються такі провідні зарубіжні економісти, як А. Берлі, М. Дженсен, П. Друкер, Дж. Кейнс, А. Маршал, В. Меклінг, В. Ойкен,

М. Портер, П. Самуельсон та інші. За період незалежності України проблемам і різним аспектам розвитку корпоративного управління присвячено чимало наукових праць вітчизняних фахівців, зокрема В. Базилевича, І. Бондар, З. Варналія, О. Вакульчик, А. Гальчинського, В. Євтушевського, П. Єщенко, Д. Задихайло, Ю. Лупенка, Г. Назарової, Є. Панченко, М. Сіроша, В. Шелудько та інших.

Вітчизняні науковці у своїх дослідженнях корпоративного управління переважно зосереджені на управлінні акціонерними товариствами, залишаючи поза увагою їх трансформацію.

Постановка завдання. На основі проведеного дослідження зарубіжного досвіду корпоративного управління визначити основні моделі, що існують у країнах з розвинутою економікою, та загальні тен-